

Antisemitismen – antirasismens blinda fläck?

KARIN KVIST GEVERTS & LARS M. ANDERSSON

»1'ANTISÉMITISME ON LE TÊTE AU LAIT DE SA MÈRE«.¹ De som hävdades insupa antisemitismen med modersmjölken var franska muslimer i de förortsområden som i det infekterade franska politiska samtalet beskrivits som »republikens förlorade territorier«.² Yttrandet gjordes den 10 oktober 2015 i en radiodebatt i programmet *Répliques*, lett av filosofen Alain Finkielkraut, och fälldes av den kände franske historikern Georges Bensoussan, chefredaktör för ansedda *la Revue d'histoire de la Shoah*. Det bemöttes omedelbart av hans motpart i debatten, historikerkollegan Patrick Weil, som ansåg att det var »en skam« att Bensoussan kunde säga något sådant om deras »fyra miljoner landsmän«.³ Bensoussan åberopade en utsaga av den fransk-algeriske sociologen Smäïn Laacher som i en dokumentär om »de förlorade territorierna« hävdade att antisemitismen sprids via hemmen, genom språket: »Cet antisémitisme, il est déposé dans l'espace domestique. Il est quasi naturellement déposé sur la langue, dans la langue«.⁴ Laacher protesterade dock och hävdade att Bensoussan förvanskat och misstolkat honom.⁵

Bensoussans uttalande resulterade i att han anmäldes och åtalades för hatbrott.⁶ Anmälan gjordes, oberoende av varandra, av två antirasistiska organisationer, Collectif Contre L'Islamophobie en France, CCIF, och La Ligue Internationale contre le Racisme et l'Antisémitisme, LICRA.⁷ Att just dessa båda organisationer hamnade på samma sida var ironiskt av två skäl. För det första för att LICRA, tillsammans med flera andra organisationer, tidigare kritiserat CCIF för att ägna sig åt antisemitisk desinformation om premiärminister Manuel Valls, vars fru är judinna. För det andra mot bakgrund av att LICRA framfört hård kritik mot

CCIF:s rapport om islamofobi 2017 och organisationens sätt att använda islamofobibegreppet.⁸

Åtalet mot Bensoussan och den efterföljande debatten är intressant av flera skäl. Alain Finkelkraut lämnade med buller och bång sitt uppdrag som hedersledamot i LICRA i protest. Organisationen hade grundats 1926 av en fransk-judisk journalist för att försvara en judisk man anklagad för att i Paris ha mördat en ukrainsk nationalist ansvarig för pogromer i Ukraina i vilka den åtalades släktingar hade dödats. Nu ansattes den hårt av flera fransk-judiska organisationer och av ledande franska judar främst men inte enbart på högerkanten, som jämförde Bensoussans öde med Alfred Dreyfus och beskrev hela »affären« som en skandal. Kritik kom också från företrädare för den franska sekularismen, som betraktade åtalet som ett hot mot yttrandefriheten. LICRA:s ordförande, Alain Jacobowicz, svarade med att anklaga Bensoussan för att underblåsa extremism. Anklagelsen är inte orimlig.

En av dem som utnyttjade uttalandet var nämligen förintelseförnekaren, Front Nationalmedlemmen och EU-parlamentarikern Bruno Gollnisch. Han jämställde Bensoussans problem med hur den förre ledaren för Front National, Jean-Marie Le Pen, tvingats lämna över till dottern Marine till följd av att han återkommande fällts för att ha hetsat mot judar och muslimer samt hävdats att »sanningar« i båda fallen förtigits. Bensoussan kommenterade inte Gollnisch men i sin replik till Jacobowicz var även han inne på vådan av att »förneka verkligheten«, om än av motsatta skäl; för Bensoussan handlade det om att förnekandet banade väg för Front National.⁹ Bensoussan har i skrivande stund frikänts men såväl åklagaren som CCIF har meddelat att de kommer att överklaga domen.

Debatten handlade alltså om vad som kan och inte kan sägas om muslimer och antisemitism (inte minst av akademiker) i det offentliga samtalet, om integration och avsaknaden av sådan, om den sekulära franska statens förhållande till islam, om relationen mellan Frankrikes judar och muslimer (och om relationerna inom dessa grupper), om hur Mellanösternkonflikten »spiller över« och färgar förståelsen av antisemitism och islamofobi och om ett kraftigt polariserat samtalsklimat, präglat av Front National.

Sist och slutligen handlade det om delar av den traditionella högerens problematiska förhållande till islam, muslimer och islamofobi å den ena sidan och å den andra vänsterns och den antirasistiska rörelsens problem med antisemitism som inte kommer från rasideologiska grupper på högerkanten. Det är det sistnämnda som ska behandlas i föreliggande artikel.

Bensoussanaffären är inte unik. Den är ett av många exempel på att antisemitism från »fel håll« är besvärlig att förstå och hantera för självdeklarerade antirasister och antirasistiska organisationer.¹⁰ Detta gäller även i Sverige. Varför har det blivit så? I det följande ska vi att ge ett (ytterst) tentativt svar på denna fråga; det ska handla om antisemitismen som antirasismens blinda fläck. Artikeln är tredelad. Först ges några svenska exempel på antirasistiska organisationers problem att begripa och hantera antisemitismen. Denna del avslutas med en kortfattad redogörelse för svensk minoritets-, rasism- och antisemitismforskning. Del två ägnas åt en kortfattad presentation av tänkbara orsaker till att antisemitismen blivit antirasismens blinda fläck. Artikeln avslutas i en tredje del med förslag till hur problemet skulle kunna åtgärdas.

Antisemitism – rasismen som inte erkänns som sådan

Antirasistiska akademien, ArA, samlar en stor del av de antirasistiska aktivisterna och forskarna i Sverige. Organisationen bedriver en omfattande verksamhet och ordnar regelbundet konferenser. Att döma av den verksamhet som redovisas på hemsidan hör inte frågor om antisemitism till kärnverksamheten. Antisemitism finns till exempel inte med som »tag«. *Ett* evenemang som handlar om antisemitism redovisas dock, en workshop ledd av historikern Cordelia Hess och teaterforskaren Yael Feiler på temat »Antisemitism och Mellanösternkonflikten: Gränsdragningar och strategier i den akademiska vardagen«, hållen på konferensen »Rasismen och antirasismen – utmaningar för akademiker och aktivister« 2015.¹¹

»Antisemitism« återfinns också bland de »viktiga begrepp« som definieras. Definitionen utgår, att döma av litteraturlistan, från en handfull goda arbeten, inte minst Henrik Bachners avhandling *Återkomsten. Antisemitism*

i Sverige efter 1945, men såväl definitionen och den efterföljande historiken som avsaknaden av hänvisningar till nyare internationella studier som specifikt behandlar definitionsproblematiken och antisemitismens historiska utveckling vittnar om att det saknas djupare kunskap om fenomenet.¹² Okunskapen framgår av följande begreppsbestämning:¹³

Ordet antisemitism kommer av grekiskans *anti*, som betyder mot, och *semit*, som i just den här sammansättningen betyder jude. Den som är antisemit är således fientlig mot judar och judendomen. Ordet antisemitism uppfanns 1879 av den tyske agitatorn Wilhelm Marr som en beteckning på den tidens judefientliga kampanjer. Men judehatet har en betydligt äldre historia.

Varför just ordet antisemitism kom att beteckna hat mot judar är inte helt lätt att förklara. Semiter kallades de släkter eller folk som nämns i första Moseboken 10:21-31 som ättlingar till Noas son Sem. Dessa folk hade skilda ursprung och talade många olika språk. Idag lever så väl judar som araber i den här regionen.

Ordet *semit* förekommer i övrigt i stort sett bara i sammansättningen *semitiska språk*. Denna språkgrupp har sitt ursprung i Mellanöstern och är en gren av den afro-asiatiska språkfamiljen. 200 miljoner människor talar idag semitiska språk, det största och mest utbredda är arabiskan i alla sina olika former som talas av 170 miljoner människor. Hebreiska, det språk som judarna talar, kommer först som det fjärde språket i storleksordningen bland de semitiska språken.¹⁴

Här finns åtskilliga problem och motsägelser. Det börjar visserligen rimligt med konstaterandet att begreppet antisemitism myntades av Wilhelm Marr (även om också det är omstritt) och att antisemitism handlar om fientlighet mot judar, men sedan blir det värre. Det är inte, som det hävdas, svårt att förklara varför antisemitism kommit att beteckna hat mot judar. Det har bland annat med den tyska språkforskningen på 1700-talet och omvandlingen av språkgrupper till »raser« samt med Wilhelm Marr att göra.¹⁵ Sedan blir det riktigt snurrigt och det sker en glidning mel-

lan språk och »ras«. Den efterföljande utvecklingen om vilka semitiska språk som har flest talare är fullkomligt omotiverad. Den enda rimliga förklaringen till att den tagits med är den ovan nämnda glidningen och i förlängningen föreställningen att antisemitism »egentligen« handlar om fiendtlighet mot »semiter«, det vill säga araber och judar, vilket är som att hävda att afrofobi handlar om fördomar och hat mot svarta och vita i Afrika. Föreställningen att antisemitism »egentligen« handlar om fiendtlighet mot »alla semiter« är också vanlig i antisemitiska sammanhang. Den togförs till exempel på Radio Islams hemsida.¹⁶

Även när det gäller frågan varför antisemitismen uppstod brister det. Det hävdas att »förföljelserna började i samband med kristendomens födelse« eftersom de första kristna var judar som hade konverterat till kristendomen. Så långt är allt gott och väl. Texten fortsätter:

Men flertalet judar blev aldrig kristna och snart uppstod konflikter som handlade om att de kristna inte erkände judarna som Guds utvalda folk. Så småningom började en del kristna att peka ut judarna som »kristusmördare«.¹⁷

Här blir det galet. Konflikten handlade om att judarna inte erkände Jesus från Nasaret som Messias, inte om utkorelsetanken.¹⁸ Däremot hävdade kyrkans företrädare att g-d, till följd av att judarna korsfäst hans enfödde son och därmed gjort sig skyldiga till det värsta brottet av alla, deicid (gudamord), hade vänt sitt ansikte från folket Israel och att kyrkan var det nya förbundsfolket. Påståendet att »det gamla förbundet« är upphävt är ett sätt att i efterhand legitimera en maktställning, inte en orsak till antisemitismens uppkomst. Dock är det symptomatiskt att det här görs till den huvudsakliga konfliktorsaken; föreställningen om judarna som »det utvalda folket« är en stapelvara i det antisemitiska arkivet, vida spridd och även utanför antisemitiska kretsar uppfattad som en sanning.

Antisemitismen har blivit mindre öppen. Emellanåt kan exempelvis kritik av staten Israels politik framföras på ett sådant sätt att det erinrar om antisemitiska föreställningar. Men all sådan kritik behöver självklart inte vara antisemitism. En särskild form

av antisemitism är den som förekommer i arabvärlden och som också delvis tar sin utgångspunkt i Israel-Palestina-konflikten. Ett svenskt exempel är Radio Islam som tidvis sänt antisemitisk närradio över Stockholmsområdet och som på sin hemsida på Internet listar hundratals namn på personer som uppges vara en del av den judiska sammansvärjningen.¹⁹

Ovanstående är vad som skrivs om antisemitismen i den muslimska världen. Att den ägnas så litet utrymme är även det symptomatiskt. Det är också typiskt att den först diskuteras i anslutning till staten Israels tillkomst. Resonemanget utgår från en felaktig periodisering, som dels bortser från den antijudiska tradition som fanns och finns inom islam (men som fram till idéimporten från Väst saknade karaktär av världsförklaring), dels ignorerar att den moderna västerländska antisemitiska traditionen spreds av kolonialmakterna till den muslimska världen via de kristna grupperna i Levanten redan under 1800-talet.²⁰

Dessutom förbigås den omfattande nazistiska propaganda som spreds i den muslimska världen under 1930- och 40-talen,²¹ liksom den sovjetiska »antisionism«, som utvecklades under Stalin men propagerades under hela kalla kriget.²² Genom denna periodisering görs felaktigt antisemitismen i den muslimska världen till en produkt av staten Israels tillkomst. Påståendet att israekritik kan framföras på ett sådant sätt att »de[t] erinrar om antisemitiska föreställningar« är också vilseledande. Huvuddelen av all israekritik är förvisso legitim (även den som till synes är orättvis och överdriven) men den som utgår från antisemitiska föreställningar är antisemitisk; den ser inte bara ut som antisemitism. Det är för övrigt en vettig tumregel: ser något ut som antisemitism är det vanligen också det. ArA:s förståelse av antisemitismen och dess historia är således bristfällig och delvis felaktig. Några riktigt grova grodor handlar det dock inte om.

Det gör det däremot ibland i kommentarfälten på den antirasistiska sajten »Inte rasist men« (IRM), och i synnerhet gäller det när den publicerar nyheter om antisemitism. Då möts administratörerna återkommande av negativa reaktioner från personer som vanligen uppskattar deras insatser mot andra former av grupphat, inte minst mot islamofobi. IRM:s

redaktör Henrik Johansson har i en intervju berättat bland annat följande om antirasismens antisemitismproblem:

Den absolut vanligaste formen är att de förringar antisemitism, och vägrar se likheten med den övriga rasistiska diskursen. Ta exemplet när vi uppmärksammade Dani M:s antisemitiska utspel, då knappt någon svarade på vår faktiska kritik. Istället blir det en diskussion om sionism, eller påståenden om att all kritik mot Israel stämplas som antisemitism osv. Det vill säga exakt samma debatteteknik som SD använder sig av när någon sagt något fördomsfullt om muslimer. Man försöker skifta fokus från sakfrågan och argumentationen landar snart i att det egentligen bara handlar om »kritik mot radikal islamism« eller något liknande.²³

Typiskt nog drabbades IRM, när de lade upp intervjun, ur vilken citatet ovan är hämtad, på sin egen sajt av en »skitstorm«, där anklagelserna upprepades. Det blev så illa att administratörerna tvingades stänga kommentarerna och ta bort trådarna.²⁴

De häftiga reaktionerna när antisemitism »från fel håll« diskuteras är alltså ett återkommande problem i antirasistiska sammanhang. Det är så vanligt att det inom antisemitismforskningen fått en egen beteckning, *The Livingstone Formulation*, uppkallad efter den tidigare Londonborgmästaren Ken Livingstone.²⁵ Antisemitiska yttringar från nazister och andra extremnationalistiska och rasistiska grupper känns vanligen igen. Värre är det med antisemitismen från »den goda sidan« och inte minst när den uttrycks av rasifierade och/eller muslimer. Då blir antisemitism »Israelkritik« och den som påtalar antisemitismen misstänkliggörs för att ha andra, mindre ädla motiv, nämligen att hålla staten Israel skadelös. Fenomenet finns för övrigt också på högerkanten, där antisemitiska yttringar från enskilda muslimer och företrädare för vänstern blåses upp medan SD:s och andra gruppers antisemitism bagatelliseras eller förtigs. Här finns alltså en generell whataboutism som ser grandet i nästans öga men inte bjälken i det egna.

För att återgå till den antirasistiska rörelsen finns det flera exempel på hur grupper som ingår i denna gör anspråk på att företräda »mus-

limerna« i Sverige,²⁶ återkommande bjudit in herostratiska antisemiter, som fått framträda och föreläsa på konferenser och i andra sammanhang. Det rör sig här inte om uttalat salafistiska grupper, eller om Daesh- eller al-Qaidasympatisörer, utan om grupper som Sveriges unga Muslimer, SUM, Islamiska förbundet i Sverige, IFIS, studieförbundet Ibn Rushd och andra, som vanligen uppbär statligt stöd för att främja integration och motverka islamofobi och annan rasism.²⁷ En sådan inbjudan var till exempel upprinnelsen till den så kallade Omar Mustafa-affären, som slutade med att Omar Mustafa, som föreslagits som ledamot i Socialdemokraternas verkställande utskott, tvingades lämna detsamma.²⁸ Det finns också andra exempel. Café Pan Africa på Södermalm, som drivs av Afrosvenskarnas Riksförbund, ASR, bjöd vid två tillfällen in en antisemitisk konspirationsteoretiker, som bland annat upplyste om att »Libyen var ett av de då fem länder som inte hade en centralbank som ägdes av familjen Rothschild [och som därför invaderades av USA]. Familjen Rothschild är de som kontrollerar Federal Reserve i USA«. ²⁹ Föreläsningarna filmades och lades upp på Youtube.

Antisemitiska yttringar förekommer däremot inte i den forskning eller i den seriösa journalistik som bedrivs med antirasistiska utgångspunkter, men det gör knappast heller antisemitismen som fenomen. Boken *Rasismen i Sverige. Nyckeltexter 2010–2014* kom ut 2014. Som titeln anger görs här anspråk på att detta är de centrala texter som skrivits om rasism i Sverige under den senaste femårsperioden.³⁰ Anspråken har också i huvudsak accepterats av recensenterna. Men det finns ingen text om antisemitism. Ingen som forskar om antisemitism har, så vitt vi kunnat utröna, heller tillfrågats om att medverka trots att goda texter om antisemitism skrivits under perioden. Detta är givetvis inte acceptabelt. Däremot är det, vill vi påstå, representativt för förhållningssättet till antisemitism bland en stor del av de forskare och journalister som utgår från en antirasistisk agenda.

Var finns då den forskning som inte anses rymmas eller behöva inkluderas i nyckeltextvolymen? Var har forskningen om antisemitism bedrivits? Myndigheten Forum för levande historia gav 2016 ut översikten

Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet, skriven av historikern Martin Ericsson, och den ger en del av svaret på frågan.³¹

Ericsson visar att i stort sett all forskning om antisemitism har gjorts på institutioner i historia och idéhistoria i Lund, Stockholm, Uppsala och Umeå.³² Huvuddelen av monografierna gavs ut under åren 1999–2007. Därefter har det rört sig om enstaka monografier (inte minst av Henrik Bachner och Håkan Blomqvist), antologibidrag samt artiklar.³³ Det hade alltså, trots allt, funnits att välja på för den ovannämnda antologin.³⁴

Forskningen om rasism, vithet och diskriminering i allmänhet bedrivs inom betydligt fler discipliner än historia och idéhistoria, inte minst tematiskt och tvärvetenskapligt inom det som kallas för IMER-forskning, det vill säga forskning om internationell migration och etniska relationer.³⁵ IMER-institutioner finns vid Malmö Högskola, MH (MIM), Södertörns högskola, SH, och Linköpings universitet, LiU (REMESO). Vid en genomgång av samtliga förtecknade projekt vid högskolan i Södertörn återfanns bara ett projekt som med litet god vilja kan sägas beröra antisemitism, nämligen historikern Håkan Blomqvists om *Bund* i Sverige.³⁶ Sökningen i REMESOS databas gav inte några träffar överhuvudtaget på sökordet antisemitism, inte heller på »jews«, »jewish«, »zionism«, etc.³⁷ På MIM gav en sökning på »antisemitism« flera träffar, men de flesta var studentuppsatser, inte arbeten av etablerade forskare. De större studier som gjorts är Berit och Anders Wigerfelts komparativa studier av antiziganism och antisemitism, liksom mindre undersökningar av antisemitism i skolor i Malmö idag.³⁸ Anders Wigerfeldt är för övrigt historiker, disputerad i Lund, men sedan länge verksam som IMER-forskare.

Bilden ovan bekräftas av en genomgång av två jubileumsskrifter om IMER-forskningen, en från 2009 och en från 2013.³⁹ I den ena sägs att IMER-forskningen tar upp ämnen som »nationalism, främlingsfientlighet, rasism och stereotypiserande förhållningssätt«; antisemitism nämns däremot inte. Forskning om diasporaerfarenheter kan dock ta upp även den judiska exilen.⁴⁰

Trots några undantag tycks det således finnas en tydlig uppdelning såväl rumsligt och i disciplinhänseende, som tidsligt, mellan antisemi-

tism- och övrig rasismforskning. Skillnaderna är också innehållsliga; den historiska forskningen är genomgående mer empirisk medan IMER-forskningen generellt har ett mer teoretiskt fokus.

Tänkbara orsaker till att antisemitismen inte syns

De tänkbara orsaker vi identifierat till att antisemitismen tenderar att missförstås, osynliggöras och/eller bortförklaras i antirasistiska sammanhang är tentativa och skulle behövas testas i en större studie. Emellertid utgår våra resonemang från iakttagelser i internationell forskning som kan antas ha bäring även på svenska förhållanden. Vi menar att en förklaring måste behandla åtminstone fem samverkande faktorer:

1. Mellanösternkonflikten och uppfattningen om Israel och Palestina.
2. Migration och flyktingmottagning.
3. Framväxten av högerpopulistiska extremnationalistiska islamofoba partier.
4. Föreställningar om antisemitism och sympatier för Israel och relationen dem emellan samt uppfattningar om relationen mellan antisemitism och islamofobi, i synnerhet den ersättningsteologiska tankfiguren att islamofobin är »den nya« antisemitismen.
5. Den teoretiska förståelse som följer av postkolonial teori i vid mening, inkluderande kritiska rasstudier och vithetsstudier, där hudfärgsrasism och inte minst föreställningar om makt står i fokus. Här handlar det i huvudsak om föreställningar om judar som mäktiga och vita (med den homogenisering av den judiska gruppen detta innebär), de följer detta får förståelsen av antisemitism samt hur dessa föreställningar förhåller sig till en av de centrala troperna i den antisemitiska traditionen: den mäktige »juden« som styr världens öden.

Åtminstone från och med sexdagarskriget 1967 förvandlades bilden av Israel från ett folkhem i öknen till en kolonialmakt, USA-imperialis-

mens förlängda arm, och palestinierna i samma ögonblick till den kanske främsta symbolen för alla koloniserade folk, särskilt som kriget och den efterföljande ockupationen skedde mitt under pågående »avkolonialisering«. Förståelsen av konflikten polariserades. För vänstern stod den grundläggande striden mellan Nord och Syd, rika och fattiga, koloniserare och koloniserade. I deras berättelse, som handlade om rättvisa och (om)fördelning av resurser, representerade Israel kolonialism, förtryck och rasism (och det var också Sovjetunionens och dess satelitstaters liksom de socialistiska och arabnationalistiska staternas och Förenta Nationernas linje under 1970- och 80-talen). För högern stod konflikten mellan å ena sidan demokrati och frihet (symboliserade av Israel) och å den andra diktatur och ofrihet (representerad av arabvärlden/den muslimska världen). Till en början utgjordes de andra främst av de sovjetstödta arabnationalistiska/socialistiska staterna (Egypten, Syrien och Irak), men senare, efter revolutionen i Iran 1979, också av mullornas regim i Teheran. Efter elfte september kom den muslimska världen mer generellt att ses som motparten i den »clash of civilisations« den amerikanske statsvetaren Samuel P. Huntington siat om.⁴¹

I denna konflikt blev också judarna, som i den antisemitiska traditionen hävdats vara svarta till följd av att de blandat blod med sudanesiser under fångenskapen i Egypten, istället definitivt vita och ansågs som sådana åtnjuta vithetens privilegium. Därmed kunde också den vita judiska staten kopplas samman med Sydafrikanska republiken och dess apartheidssystem.⁴² Två kanske litet oväntade offer för polariseringen och föreställningen om judar som vita blev förståelsen av antisemitismen och studiet av den judiska gruppen inom minoritetsforskningen. Mer om det förra nedan.

Den antirasistiska rörelsen är en del av vänstern⁴³ och båda stöds av en överväldigande majoritet av de unga svenska muslimerna.⁴⁴ Ställningstagandet i Mellanösternkonflikten fungerar som ett lackmustest för en antirasistisk hållning. Rörelsen Black lives matter deklarerade exempelvis nyligen att staten Israel är en apartheidstat som ägnar sig åt folkmord (genocide) på palestinierna och begrepp som »Westbankization«, »Pa-

lestinization« och liknande används för att beskriva följderna av Västs krig och ockupation generellt. Dessutom tjänar de som tolkningsraster när konflikter som rör relationen mellan majoritetsbefolkningen och en (huvudsakligen) rasifierad underklass ska analyseras.⁴⁵ Mellanösternkonflikten påverkar alltså även perspektiven på hemmaplan och förståelsen av flyktingarna och deras situation.

»Kampen mot terrorn« i form av Västs krig i Irak, Afghanistan och Libyen och krigens följdverkningar i regionen liksom den arabiska våren och reaktionerna på densamma, inte minst i form av inbördeskriget i Syrien, har tillsammans med Daesh framfart och Saudiarabiens krig i Jemen skapat en ny flyktingkris och spätt på den omfattande migrationen/flykten från Syd. Nord har blivit hem för allt större grupper med rötter i den muslimska/arabiska världen. I det nya landet fyller många med denna bakgrund på den rasifierade underklass som trängs i miljonprogramsområdena. Denna underklass är den främsta måltavlan för allt starkare högerpopulistiska islamofoba partier runt om i Europa, i Sverige främst Sverigedemokraterna, SD. Fientlighet mot islam har åtminstone sedan första halvan av 1980-talet varit en del av de svenska extremnationalisternas retorik och har alltså redan från början varit ett viktigt inslag i SD:s ideologi.⁴⁶ Ett av partiets sätt att komma åt muslimer (och därmed rasifierade generellt) är att anklaga den muslimska gruppen för antisemitism och det är bland annat här det blir problematiskt med förståelsen av antisemitismen för många antirasister, och det på delvis goda grunder. Den bild av en pågående »islamisering« som SD målar upp är falsk, ett uttryck för Eurabiafantasier snarare än för en svensk verklighet, och islamofobin är ett högst reellt problem, som försvårar svenska muslimers tillvaro, inte minst som SD:s problemformulering gradvis tycks ha tagits över även av andra partier. Samtidigt är det ett faktum att antisemitismen bland muslimer i Sverige och i övriga Europa också är ett faktiskt problem. Enligt attitydundersökningar i flera europeiska länder är förekomsten av antisemitiska föreställningar signifikant högre bland respondenter som identifierar sig som muslimer än bland dem som identifierar sig som kristna eller icke-religiösa.⁴⁷ Forskningen visar vidare tydligt på

återkommande uttryck för antisemitism bland olika muslimska organisationer liksom på att personer med muslimsk bakgrund från Mellanöstern och Nordafrika ägnat sig åt uppvigling mot och attacker på enskilda judar och judiska institutioner.⁴⁸

Antisemitismen är också central inom den radikala islamismen. Judar har mördats i jihadistiska terroråd i Toulouse 2012, Bryssel 2014 och i Paris och Köpenhamn 2015 och i skrivande stund pågår en rättegång i Frankrike mot de ansvariga för en granatattack mot en judisk livsmedelsbutik i Parisförorten Sarcelles 2012.⁴⁹

I kampen om hur världen ska förstås och förklaras, en kamp där Mellanösternkonflikten alltså fungerar som tolkningsraster, blir påståenden om muslimsk antisemitism höger och, liksom den restriktiva flyktingpolitiken, en del i Västs krig mot terrorismen och den muslimska världen. Detta innebär också att påståenden om muslimsk antisemitism kan tolkas som ett utslag av islamofobi och/eller som ett sätt att dra uppmärksamhet från staten Israels behandling av palestinierna. Så kan det vara, men är det inte generellt. Försök görs, inte minst av den nuvarande israeliska regeringen Nethanyahu, att stämpla all Israelkritik som antisemitism och all antisemitism som muslimsk.⁵⁰ Samtidigt är det ett faktum att bilden av muslimen som den nya antisemiten är ett viktigt inslag i den islamofoba föreställningsvärlden.⁵¹ Detta gör dock inte den antisemitism som uttrycks i anslutning till Mellanösternkonflikten mindre antisemitisk.

Korrekt är däremot att anklagelser om antisemitism blir betydligt vanligare när Mellanösternkonflikten blir mera intensiv.⁵² När det gäller det sistnämnda måste man emellertid vara uppmärksam på vad som är orsak och vad som är verkan. Det som sker är att Israels agerande utlöser antisemitiska reaktioner och dessutom att konflikten erbjuder ett sammanhang i vilket antisemitiska föreställningar kan uttryckas och kanaliseras; det är inte minst i anslutning till Mellanösternkonflikten som antisemitismen från vänster uttrycks och det tycks särskilt gälla Sverige, där antisemitism kopplad till staten Israel förefaller betydligt starkare än traditionell sådan.⁵³ Möjligen hänger detta samman med vad Moishe Postone har kallat antisemitismens »pseudo-emancipatoriska«

dimension, det vill säga att den kan uppfattas som progressiv och dessutom kan erbjuda en alternativ sammanhållen förklaring till varför världen ser ut som den gör.⁵⁴ Oavsett hur det förhåller sig kan konstateras att antalet antisemitiska incidenter i Västeuropa (och alltså även i Sverige) samvarierar i tämligen stor utsträckning med intensiteten i den israelisk-palestinska konflikten; ju intensivare konflikt desto fler (och grövre) uttryck för antisemitism.⁵⁵

Samtidigt förändras, som framhållits, det politiska landskapet, där extremnationalistiska och högerpopulistiska partier lockar allt större väljarskaror genom att peka ut »muslimerna« som det största hotet och genom att tona ner antisemitismen.⁵⁶ Av detta har somliga forskare och journalister dragit slutsatserna att antisemitismen hör till det förflutna och att »islamofobin är den nya antisemitismen«.⁵⁷ Så är det inte. De felaktiga konklusionerna har flera orsaker. Viktigast är den politiska polariseringen, där vänstern och antirasterna tagit palestinierna och kampen mot islamofobi på entreprenad och också i denna kamp samarbetar med muslimska grupper som understundom torgför antisemitiska uppfattningar,⁵⁸ medan högern hejar på Israel och är vaksam när det gäller antisemitism, åtminstone om den kommer från muslimskt håll, men mer eller mindre blind för islamofobi.

Denna polarisering ger också (på ömse sidor) upphov till missuppfattningen att en positiv uppfattning om staten Israel skulle vara oförenlig med antisemitism. Så är det inte heller. Högerkristna grupper, som behöver en judisk närvaro i Jerusalem och följaktligen staten Israel för att frälsningsverket ska gå i fullbordad, hyser exempelvis inte sällan antisemitiska föreställningar.⁵⁹ Det senaste exemplet på hur antisemitism och israelvänlighet kan gå hand i hand, är den amerikanske presidenten Donald Trumps antisemitiska utspel och flörtande med antisemitiska opinioner under valkampanjen 2016 som dessutom ogenerat parades med ett uttalat stöd för tanken på Jerusalem som israelisk huvudstad och en begravning av tvåstatslösningen.⁶⁰

Bilden av ett konsekvent fokusskifte från antisemitism till islamofobi bland de extremnationalistiska och högerpopulistiska partierna är inte hel-

ler rättvisande. Förvisso har det generellt skett en mainstreaming av många av dessa och British National Party, BNP, har till och med deklarerat att de bytt fiendebild.⁶¹ Vidare är det uppenbart att tronskiftet inom familjen Le Pen inneburit att de officiella antisemitiska utspelen från Front Nationals partiledare upphört (även om antisemitismen inte försvunnit).⁶²

Det finns islamofoba partier, som Dansk Folkeparti, DF, och Geert Wilders Frihetsparti, PPV, som inte har extremnationalistiska utan liberal-konservativa rötter och aldrig har varit antisemitiska. Tvärtom har de redan från början tagit avstånd från antisemitismen och hamrar numera in att den i allt väsentligt är ett muslimskt fenomen; de försöker alltså utnyttja kampen mot antisemitismen för islamofoba syften. SD har officiellt tagit avstånd från antisemitismen och också uteslutit gammelnazister med antisemitiska böjelser samt brutit med sitt ungdomsförbund som ville driva en mer extremnationalistisk linje. Partiet bedriver också återkommande islamofoba kampanjer. Samtidigt lägger enskilda företrädare på riksplanet antisemitiska förslag i riksdagen riktade mot Bonniers och berättar flabbande för uppenbarligen förtjusta partivänner om hur tyska nazistiska slakteriarbetare skrek »jude« när de sparkade på fårkadaver. Kommunala representanter förnekar Förintelsen och partiet är motståndare till skäktning (kosher- och halalslakt) liksom till omskärelse och har en ledande företrädare, riksdagens andre vice talman, som anser att judar inte kan bli »riktiga svenskar« om de inte gör avkall på sin »judiskhet«.⁶³ Ränderna har således inte gått ur.

Hur nära antisemitismen ligger islamofobin i dessa uttalat konspiracistiska kretsar visas också av att på senare år har flera ledande företrädare för den så kallade Counter Jihad-rörelsen, CJ, senast Dispatch International-redaktören och Gatestone Institute och Gates of Vienna-medarbetaren Ingrid Carlqvist, kommit ut som Förintelseförnekare. Det tycks alltså även ske en radikaliserings av islamofober, som resulterar i att de blir antisemiter (om de nu inte varit det hela tiden).⁶⁴ För mera traditionella nazistpartier liksom för nytillskott ur den bruna myllan är och förblir judarna dessutom huvudfienden.

Inte heller bilden att antisemitismen skulle vara i avtagande stämmer. För Frankrike visar mätningarna att antalet antisemitiska incidenter har ökat betydligt sedan år 2000.⁶⁵ Utvecklingen i Storbritannien uppvisar liknande mönster.⁶⁶ I båda fallen, liksom i Sverige, syns den tydliga samvariation med intensiteten i Mellanösternkonflikten (för Sverige och Storbritannien med tydliga uppgångar 2009 och 2014) som diskuterats ovan. Dock kan konstateras att antalet incidenter 2015 i samtliga tre länder låg kvar på en hög nivå och att nivån i Storbritannien 2016 var fortsatt förhöjd.⁶⁷

Detta innebär emellertid inte att antisemitismen idag i huvudsak återfinns bland muslimer. De attitydundersökningar, rapporter etc. som visar att antisemitism bland muslimer är ett problem bekräftar alltså inte den bild som tecknas av olika islamofoba partier och propagandister; antisemitismen är inte begränsad till muslimska grupper. Detta framgår tydligt om man jämför utfallet i »intoleransundersökningar« mellan länder med en betydande muslimsk befolkning och länder där andelen muslimer är obetydlig. Forskarna bakom studien *Intolerance, Prejudice and Discrimination* (2011) drar den entydiga slutsatsen att: »The significantly strongest agreements with anti-Semitic prejudices is found in Poland and Hungary«.⁶⁸

För att sammanfatta: det är alltså inte så, som det ibland hävdas i antirasistiska sammanhang, att islamofobin ersatt antisemitismen, att den, med en klassisk ersättningsteologisk formulering, skulle vara »den nya antisemitismen«; de finns samtidigt och påverkar dessutom varandra. Inte heller är det så att alla de antisemitiska yttringar som kommer från muslimska (och andra) grupper »egentligen« är Israelkritik, även om Justitiekanslern i fallet med de beryktade »moskébanden« de facto hävdade att antisemitiska yttringar, oavsett hur antisemitiska de är, inte är antisemitiska om de förekommer i en Mellanösternkontext eftersom de då, menade JK, var att betrakta som en del i en pågående debatt.⁶⁹ Så är det inte. Mellanösternkonflikten skymmer här sikten (och den gör det på ömse sidor). Det gör även sympatin för dem som tillhör den rasifierade underklassen.

Därmed har vi kommit över till den sista punkten, den teoretiska förståelse som följer av postkolonial teori och vithetsstudier och vad den får

för följer för uppfattningar om antisemitism. Precis som i förståelsen av Israel-Palestina-konflikten handlar det här om makt, om över- och underordning, och om hudfärg. Att flyktingar och migranter från den muslimska världen/arabvärlden och situationen de möter i Sverige tolkas utifrån postkolonial teori och föreställningar om vithet är givetvis i sig inte något problem. Tvärtom. Problemet uppstår när föreställningar om vithet och över- och underordning läggs som ett raster när man ska försöka förstå även antisemitism och i synnerhet den som uttrycks av just de underordnade.⁷⁰ Redan föreställningen om judar som vita ställer till det; den grupp som åtnjuter vithetsprivilegier är den som har makt och de som har makt kan av denna anledning knappast drabbas av rasism. Detta är givetvis huvudproblemet. Perspektivet synliggör den rasism som slår neråt men inte den som anses slå uppåt. Här finns antirasismens blinda fläck.

Det finns emellertid åtminstone ytterligare två problem. För det första att den judiska gruppen homogeniseras och bleks. Därmed osynliggörs maktstrukturer utifrån hudfärg inom gruppen, det vill säga relationen mellan å ena sidan askenasiska och sefardiska judar och å den andra »Jews of colour«, Mizrahim-judar från den arabiska/muslimska världen, Falashas – judarna från Etiopien med flera.⁷¹ För det andra, och viktigare, handlar antisemitism inte primärt om pigmentering utan, precis som postkolonial teori, om föreställningar om makt. I den antisemitiska traditionen är judar mäktiga, inflytelserika och kontrollerar ekonomin och medierna; de ingår i snart sagt samtliga föregivna konspirationer och alla har de samma mål: judiskt världsherravälde. I synen på judar som privilegierade finns alltså en överlappning mellan teoribildningen och den antisemitiska traditionen. Föreställningen att vithetsprivilegier »egentligen« är judiska privilegier är dessutom en central trop i den rasideologiska retoriken hos den tidigare Ku Klux Klan-ledaren David Duke och andra.⁷² Risken finns alltså att antisemitismen, när judar görs till vita och mäktiga, inte bara osynliggörs utan också reproduceras och befästs. Detta inte minst som konspiratoriska föreställningar om judisk makt och inflytande spelar en viktig roll i Mellanöstern och används av

såväl sekulära som teokratiska regimer från Ankara till Teheran för att bortförklara egna misslyckanden och tillkortakommanden.⁷³

Ett vidgat synfält

Syftet med den här artikeln har varit att uppmärksamma ett problem. Vad kan man då göra? Det är förstås tveklöst dumt att ställa olika typer av rasism, gruppfördomar eller grupphat mot varandra. Det är inte heller på något sätt självklart att vi måste tänka oss att alla rasismer är likadana och därför måste undersökas på samma sätt, förstås utifrån samma raster. Tvärtom. Olika perspektiv, däribland postkolonial teori och vithetsstudier i olika former, liksom biopolitiska utgångspunkter, tillåter oss att se olika saker; pluralism i perspektiv är kort sagt viktigt. Dock krävs medvetenhet om vad det egna perspektivet gör en blind för och en vilja att låta olika teorier brytas mot varandra. Detta har hittills i stort sett saknats; olika rasismer har studerats av olika forskargrupper, var och en med sina utgångspunkter.

Ett skäl till att det krävs olika verktyglådor är att det de facto inte ser likadant ut alltid och överallt. Den europeiska erfarenheten är exempelvis inte densamma som den amerikanska. Det finns en översättningsproblematik när man använder teorier som i vissa avseenden kan beskrivas som empiriska generaliseringar från en specifik plats och en specifik kultur (läs USA) och tillämpar dem i ett annat sammanhang. Även sådant som på ytan kan te sig likartat kan betyda helt olika saker beroende på kontexten.⁷⁴ Hur »orientalistiskt« i Edward Saids mening var och är Sverige?⁷⁵ Ser den svenska orientalismen och islamofobin ut på samma sätt som den franska? Spelar inte de skilda koloniala erfarenheterna, Algerietkriget, de olika samhällsmodellerna och historiska erfarenheterna någon roll? Finns det en särskild svensk afrofobi eller en särpräglad svensk antisemitism? Vad utmärker i så fall dem?

Allt detta kan och bör undersökas empiriskt och komparativt. Inte minst det sistnämnda är centralt. Det behövs betydligt fler jämförande studier, både nationellt och internationellt. Viktigt här att undvika två

blindskär: dels frestelsen att homogenisera det som jämförs, dels att försöka utröna vilken grupp som drabbats värst. Uppfattningen att islamofobin är den nya antisemitismen har till exempel medfört att islamofobins historia tecknats med antisemitismen som mall, vilket är till förfång för förståelsen av båda.

Det finns emellertid flera lyckade exempel på komparationer. Vi ska avslutningsvis kortfattat presentera ett par exempel. Inom Jewish Studies används sedan länge olika typer av postkoloniala perspektiv för att bryta upp kategorin »judar« och studera skillnader och skillnadsskapande inom gruppen men också i relation till andra grupper. Som särskilt viktiga för denna utveckling framstår Jonathan Boyarin och Ella Habiba Shohat.⁷⁶ Båda hör hemma inom fältet Cultural studies, som borde kunna vare en naturlig mötespunkt för rasism- och antisemitismforskare. Till det fältet hör också germanisten Christine Achinger och sociologen Robert Fine, som gett ut antologin *Antisemitism, Racism and Islamophobia. Distorted Faces of Modernity* (2015). Den innehåller precis den typ av forskning vi här efterlyser och ställer frågor om likheter och skillnader mellan olika rasismer. Dessutom belyser den, som vi försökt göra i föreliggande artikel, polariseringen mellan rasism- och antisemitismforskningen och framväxten av skilda akademiska diskurser inom olika politiska och akademiska läger.

Ett annat gott exempel, som vi menar har fått för liten uppmärksamhet inom svensk forskning, är det stora projekt som Andreas Zick och hans forskargrupp vid universitetet i Bielefeld ägnat och ägnar sig åt. De gör stora studier av »gruppfokuserad fördomsfullhet/fientlighet«.⁷⁷ Det handlar om kvantitativa socialpsykologiska studier av grupprelationer och hur de påverkas av fördomar och diskriminering, hur olika fördomar hänger samman och påverkar varandra. De kan empiriskt visa hur normalisering av rasism går till, hur trösklarna sänks när rasistiska partier kommer in i politiska församlingar, hur inflyttningen av en grupp (muslimer) ökar fördomar mot en annan (judar), som anklagas för att ha legat bakom inflyttningen. Just när det gäller det sistnämnda finns en given utgångspunkt för komparativa studier av islamofobi och antisemitism.

En startspunkt här är Totalförsvarets Forskningsinstitut, FOI, rapport *Hatbudskap och våldsbejakande extremism i digitala miljöer*, där all text i tråden »Integration och invandring« på nätforumet Flashback från starten 2007 till mitten av november 2016 har analyserats. Särskilt intressant i detta sammanhang är resultatet av analysen av den »domänspecifika« jargongen:

Vanliga ord med speciell kontextberoende signifikans.

Ett exempel är ordet »jude« som förekommer frekvent på Integration och invandring, trots att det på ett svenskt invandringsforum på 2000-talet egentligen inte finns anledning att nämna judar särskilt mycket. Att ordet ändå förekommer har att göra med den klassiska konspirationsteorin om att judar har initierat mångkultur som ett medel att splittra folket. Det är i denna typ av resonemang som ordet framför allt förekommer på forumet.⁷⁸

Vi menar inte att alla måste bli kvantitativt inriktade socialpsykologer eller att man måste göra in extenso-genomgångar av nätforum men Zicks tydligt komparativa och relationella utgångspunkter tror vi skulle kunna vara något att börja i. Viktigast är att den tidigare identifierade uppdelningen mellan antisemitism- och övrig rasismforskning upplöses genom att forskare intresserar sig för varandras perspektiv.

Noter

- 1 De viktigaste artiklarna i debatten finns samlade på franska Wikipedia under uppslagsordet *Georges Bensoussan*, [https://fr.wikipedia.org/wiki/Georges_Bensoussan_\(historien\)#Controverse_et_proc.C3.A8s_.C3.A0_la_suite_de_l.27.C3.A9mission_R.C3.A9pliques_.282015.29](https://fr.wikipedia.org/wiki/Georges_Bensoussan_(historien)#Controverse_et_proc.C3.A8s_.C3.A0_la_suite_de_l.27.C3.A9mission_R.C3.A9pliques_.282015.29); »Georges Bensoussan convoqué devant le Tribunal correctionnel de Paris«, <http://www.islamophobie.net/articles/2016/11/04/georges-bensoussan-convoque-devant-le-tribunal-correctionnel-de-paris> (hämtad 2017-04-15).

- 2 Emmanuel Brenner, *Les territoires perdus de la République*. Paris 2002. Emmanuel Brenner är en pseudonym för just Georges Bensoussan.
- 3 Cnaan Lipschitz, »French Jewish scholar's hate speech trial leaves antiracism activists bitter divided«, <http://www.jta.org/2017/02/16/news-opinion/world/french-jewish-scholars-hate-speech-trial-leaves-anti-racism-activists-bitter-divided> (hämtad 2017-04-15).
- 4 Céline Pina, »Le procès Bensoussan ou l'indignation à géométrie variable des pseudo-antiracistes«, <http://www.cjfai.com/eventmaster/blog/2017/01/28/proces-bensoussan-lindignation-a-geometrie-variable-pseudo-antiracistes/> (hämtad 2017-04-15).
- 5 Smaïn Laacher, »L'antisémitisme, une histoire de famille?«, *Le Monde*, 2016-01-21.
- 6 Uppgifterna går isär. Somliga hävdar att han åtalades för »uppvigling till rashat« medan andra hävdar att det handlade om »discrimination, haine ou violence à l'égard d'un groupe de personnes en raison de leur appartenance religieuse«. Det sistnämnda hävdas av CCIF. Se not 1 ovan. Céline Pina, däremot, hävdar att åtalspunkten var »uppvigling till rashat« (d'incitation à la haine raciale); Céline Pina, »Le procès Bensoussan ou l'indignation à géométrie variable des pseudo-antiracistes« <http://www.lefigaro.fr/...-20170127ARTFIG00152-le-proces-bensoussan-ou-l-indignation-a-geometrie-variable-des-pseudo-antiracistes.php> (hämtad 2017-04-15 21).
- 7 »Le parquet fait appel de la relaxe de Georges Bensoussan« (hämtad 2017-03-21), <http://www.islamophobie.net/articles/2017/03/21/le-parquet-fait-appel-de-la-relaxe-de-georges-bensoussan>; <http://www.licra.org/le-ccif-champion-des-amalgames/> (hämtad 2017-04-14).
- 8 »Le CCIF, champion des amalgames«, <http://www.licra.org/le-ccif-champion-des-amalgames/> (hämtad 2017-04-15); Lipschitz 2017.
- 9 Lipschitz 2017.
- 10 Här ska blott ges två exempel: Över hälften av de amerikanska studenterna med judisk bakgrund säger sig i Louis D Brandeis *Center Report on Campus Antisemitism 2015* antingen själva ha drabbats av eller noterat antisemitism på campus. Incidenterna sker huvudsakligen i samband med aktiviteter relaterade till Israel-Palestinakonflikten men handlar också om problem i anslutning till undervisning om denna konflikt, där judiska studenter ombeds att inte yttra sig med hänvisning just till att de är judar. I den brittiska studentvärlden har flera ledande företrädare för the National Union of Students (Storbritanniens SFS) återkommande fällt antisemitiska kommentarer; Ben Kentish, »National Union of Students in new anti-Semitism row after series of offensive tweets. Exclusive: Candidates for top

positions in UK students' union posted messages mocking and insulting Jews», <http://www.independent.co.uk/news/education/education-news/nus-anti-semitism-national-union-students-offensive-tweets-jews-racism-adolf-hitler-israel-executive-a7696566.html> (hämtad 2017-04-25). Situationen i brittiska Labour liknar den i NUS, där en utredning om tillståndet i partiet, direkt föranledd av antisemitiska uttalanden av mer eller mindre prominenta antirasistiska partimedlemmar nyligen genomförts. Den så kallade Chakrabatirapporten presenterades den 30 juni 2016. Den har följts av en undersökning företagen av det brittiska parlamentet. Se Dave Rich, *The Left's Jewish Problem. Jeremy Corbyn, Israel and Anti-Semitism*, London 2016 och David Hirsch, *Contemporary Left Antisemitism*, London & New York 2017.

- 11 Antirasistiska Akademin webbplats <http://www.antirasistiskaakademin.se/antsemitism> (hämtad 2017-04-19).
- 12 Vår analys av problematiken baserar sig på vår inläsning av antisemitismforskningen. För en god genomgång på svenska av antisemitismens idéhistoria, se Henrik Bachner, *Återkomsten. Antisemitism i Sverige efter 1945*, Stockholm 1999. Nyutgåvan i pocket från 2004 innehåller även en diskussion om antisemitism i vår samtid. Se även Lena Berggren, *Blodets renhet. En historisk studie av svensk antisemitism*, Arx: Malmö 2014 som är en reviderad nyutgåva av hennes avhandling *Nationell upplysning. Drag i den svenska antisemitismens idéhistoria*, Stockholm 1999. Internationellt kan nämnas David Nirenberg, *Anti-Judaism. The Western Tradition*, W. W. New York & London 2013; Steven Beller, *Antisemitism. A very short introduction*, Oxford University Press: Oxford 2015; The Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism har en databas som innehåller över 50 000 poster, och publicerade fram till 2006 en kommenterad bibliografi med utgiven forskning om antisemitism och exempel på antisemitism inom konst, litteratur osv. För bibliografien se Susan Sarah Cohen (ed.) *Antisemitism. An Annotated Bibliography*, Vols. 1–19 (1984–2005). Munich: K.G. Saur, 1987–2005 och Sara Grosvald (ed.) *Antisemitism. An Annotated Bibliography*, Vols. 20–21 (2004–2005), De Gruyter Verlag, 2008–09. För den sökbara databasen online se http://aleph500.huji.ac.il/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=hdbas&con_lng=eng.
- 13 Inget av de viktiga arbeten i vilka definitionsproblematik diskuteras de tre senaste decennierna behandlas. Några centrala arbeten som kunde ha utnyttjats är: Peter Schäfer, *Judeophobia. Attitudes towards the Jews in the Ancient World*, Cambridge Mass. & London 1997, s.197–211; Robert Chazan, *Medieval Stereotypes and Modern Antisemitism*, Berkeley, Los Angeles & London 1997; Gavin I. Langmuir, *Towards a Definition of Antisemitism*, Berkeley, Los Angeles & London 1997.
- 14 Antirasistiska Akademin webbplats, »Viktiga begrepp: Antisemitism«, <http://www.antirasistiskaakademin.se/antisemitism/> (hämtad 2017-04-19). I

definitionen talas också om antisemitismen i Nazityskland och där görs en ganska osmaklig skillnad i ordval: »Mellan fem och sex miljoner judar beräknas *ha satt livet* till i Förintelsen (därutöver *förintades* mellan 4-5 miljoner zigenare, politiska fångar, krigsfångar och andra) [vår kursivering]«.

- 15 Moshe Zimmermann, Wilhelm Marr. *The Patriarch of Antisemitism*, Oxford & New York 1986.
- 16 »Per Garthon om yttrandefriheten i Sverige, om radio islam, om syster Marianne« (Per Garthon intervjuas av Radio Islams ansvarige utgivare, Ahmed Rami); <http://www.radioislam.org/A.RAMI/gahrt89.htm> (hämtad 2017-04-24).
- 17 Antirasistiska akademiens webbplats, »Viktiga begrepp: Antisemitism«.
- 18 Och särskilt inte i denna uttolkning. »Utvaldheten« i judisk tradition är en utvaldhet till tjänst och högre krav, inte något försteg.
- 19 Antirasistiska Akademiens webbplats, »Viktiga begrepp: Antisemitism.«
- 20 Se exempelvis Jonathan Frankel, *The Damascus Affair. »Ritual Murder«, Politics, and the Jews in 1840*, Cambridge 1997.
- 21 Här är standardverket Jeffrey Herf, *Nazi Propaganda for the Arab World*, New Haven & London 2009. Det finns också en anständig sammanfattning på svenska, Niklas Sennerteg, *Hakkorset och halvmänen. Nazister i Mellanöstern*, Stockholm 2014. Det bästa arbetet om hur Förintelsen har uppfattats och hanterats i den arabiskspråkiga världen är Meir Litvak & Esther Webman, *From Empathy to Denial. Arab Responses to the Holocaust*, New York 2009. Det är viktigt att här understryka att premiärminister Nethanyahus och andras försök att göra muslimska företrädare som stormuftin av Jerusalem till arkitekten bakom Förintelsen är historieförfalskning; »Historians, politicians slam PM:s 'distortion of history'«; <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4714313,00.html> (hämtad 2017-04-24).
- 22 Bachner 1999; Judith Vogt, *Historien om et image. Antisemitisme og antizionisme i karikaturer*, Köpenhamn & Oslo 1978; *Billedet som politisk våben*, Köpenhamn & Oslo 1988.
- 23 »När vi tar upp antisemitism blir reaktionerna annorlunda«, Mathan Ravid, Intervju med Henrik Johansson, »Inte rasist, men ...«, <http://skma.se/blogg/2016/10/nar-vi-tar-upp-antisemitism-blir-reaktionerna-annorlunda-intervju-med-henrik-johansson-inte-rasist-men/> (hämtad 2017-04-10).
- 24 »Antisemitism i antirasismens namn – igen«, <http://skma.se/blogg/2016/08/antisemitism-i-antirasismens-namn-igen/> (hämtad 2017-04-17).
- 25 Hirsch 2017, s. 11–39.

- 26 Det är givetvis en absurd tanke att en enskild grupp skulle kunna representera »islam« i Sverige. Hur representativa dessa grupper är går inte att veta. Om resultaten i de undersökningar Kenan Malik redovisar för jämförbara organisationer i Storbritannien är överförbara så är de inte det; Kenan Malik, *From Fatwa to Jihad. The Rushdie Affair and its Legacy*, London 2009, s. 129.
- 27 Mathan Ravid, »Hade det gällt judar ...' Myten om den otillättna fördomen«, <http://skma.se/blogg/2015/06/mathan-ravid-hade-det-gallt-judar-myten-om-den-otillatna-fordomen/> (hämtad 2017-04-05).
- 28 »Mustafa-affären – eller hur legitimering av judehat blev 'kamp mot antisemitism'«, <http://skma.se/blogg/2013/06/mustafa-affaren-eller-hur-legitimering-av-judehat-blev-kamp-mot-antisemitism/> (hämtad 2017-4-12). Se även »Turerna kring Omar Mustafa: Detta har hänt«, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5513770> (hämtad 2017-04-12).
- 29 Citatet från konspirationsteoretikern Raheem Gillman är hämtat från SKMA:s bevakning, »Organisationer med statliga bidrag befrämjar antisemitism«, <http://skma.se/blogg/2013/09/organisationer-med-statliga-bidrag-beframjar-antisemitism/> (hämtad 2017-04-20).
- 30 Lawen Mohtadi & Devrim Mavi (red.), *Rasismen i Sverige. Nyckeltexter 2010–2014*, Stockholm 2014.
- 31 Martin Ericsson, *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige – en analyserande kunskapsöversikt*, Stockholm 2016.
- 32 Detta gäller för övrigt också den nyare forskningen om antiziganism.
- 33 Henrik Bachner, »Judefrågan«. *Debatt om antisemitism i 1930-talets Sverige*, Stockholm 2009 och Håkan Blomqvist, *Myten om judebolsjevismen. Antisemitism och kontrarevolution i svenska ögon*, Stockholm 2013.
- 34 Ericsson 2016, kap. 3.
- 35 Erik Olsson & Annika Rabo, »Vem älskar IMER?«, i *Vem älskar Imerforskning? En jubileumsskrift till CEIFO 2009*, Stockholms universitet: Stockholm 2009, s. 4.
- 36 Sökning gjord 2017-04-06 på Södertörns webbplats sh.se. Håkan Blomqvist, »Bund i Sverige 1946–1954. En judisk arbetarrörelse vid skiljevägen«, *Arbetarhistoria : Meddelande från Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek*, 2013:145, s. 23–23.
- 37 Sökning gjord 2017-04-06 i databasen <http://project.isv.liu.se/remesoproject/index.php?l=sv>. På REMESO:s förstasida nämns nya publikationer, men där nämns antisemitism symptomatiskt nog enbart i förbifarten tillsammans med islamfobi som hävdas ha ersatt antisemitismen, se Carl-Ulrik Schierup, *På kulturens slagmark. Mindretal og størretal taler om Danmark*, Esbjerg 1993, s. 156 & 176.

- 38 Sökning gjord 2017-04-06 på MIM på Malmö högskola. Berit Wigerfelt & Anders Wigerfelt, »Antisemitiska och antiromska hatbrott i Sverige – erfarenheter, konsekvenser och hantering av utsatthet«, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 2015: 3–4, s. 265–282; Anders Wigerfelt & Berit Wigerfelt, »Media Images and Experiences of Being a Jew in the Swedish City of Malmö«, *SAGE Open*, January–March 2016, s. 1–14; Pieter Bevelander, Mikael Hjern & Jenny Kiiskinen, *The Religious Affiliation and Anti-Semitism of Secondary School Swedish Youths: A Statistical Analysis of Data from 2003 and 2009*, MIM Working Paper Series No 13:1, Malmö 2013; Kristian Steiner & Anders Lundberg, »Peace and end time expectations in Christian Zionism: A Qualitative Analysis of Swedish Christian Zionist Movements«, *Nordic Journal of Religion and Society*; 2, s 117–136.
- 39 Bo Petersson & Christina Johansson (red.), *IMER idag. Aktuella perspektiv på internationell migration och etniska relationer*, Stockholm 2013 och *Vem älskar Imerforskning? En jubileumsskrift till CEIFO 2009*, Stockholm 2009. Christina Johansson är, tillsammans med Wigerfeldt och Malin Thor Thureby, en av få historiker bland IMER-forskarna.
- 40 *IMER idag* 2013, s. 10 och 247f.
- 41 Daniel Andersson, *Med skuld känslan som drivkraft – Om svenska Israelvänner och västfiender*, Stockholm 2017; Samuel P. Huntington, »The Clash of Civilizations? The Debate: Twentieth Anniversary Edition«; <https://www.foreignaffairs.com/anthologies/2014-08-12/clash-civilizations> (hämtad 2017-04-25).
- 42 Bachner 1999.
- 43 Det ligger i själva perspektivet, som är antikapitalistiskt och antiliberalt.
- 44 Det finns förvisso ett motstånd mot rasism bland liberaler och konservativa, inte minst från libertarianer, men de ingår inte i den antirasistiska rörelsen. 90 procent av tillfrågade unga muslimer sympatiserar med S, Mp eller V trots att de i många frågor uppvisar värderingar som är konservativa; Jonatan Bäckelie & Göran Larsson, »Unga muslimer och politik« i Göran Larsson & Susanne Olsson (red.), *Islam och politik*, Lund 2011. Detta faktum har föranlett Timbro att beställa en utredning för att se vad som kan göras för att förmå de muslimer som uppenbarligen har »borgerliga åsikter« att också rösta borgerligt; Alen Musafendic, »Varför röstar Sveriges muslimer inte borgerligt?« https://timbro.se/integration/varfor-rostar-sveriges-muslimer-inte-borgerligt/#_ftn5 (hämtad 2017-04-26).
- 45 Vad BLM:s ställningstagande angår, se Hamid Dabashi, »Black Lives Matter and Palestine: A historic alliance«, <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/09/black-lives-matter-palestine-historic-alliance-160906074912307.html> (hämtad 2017-04-27); För »västbankisering«, se t.ex. <https://scotthorton.org/tag/michael-schwartz/> (hämtad 2017-04-27).

- 46 Heléne Lööw, »Det förflutnas skuggor« i Mats Deland & Charles Westin (red.), *Brunt! Nationalistisk och nazistisk mobilisering i vår närmaste omvärld under efterkrigstiden*, Stockholm 2007, s. 90 ff; Mattias Gardell, *Islamofobi*, Stockholm 2010, s. 228; För en diskussion av SD och partiets ideologiska rötter, se Per Svensson, *Vasakärven och järnröret. Om den långa bruna skuggan från Lund*, Stockholm 2014; Anna-Lena Lodenius & Mats Wingborg, *Slaget om svensketen. Ta debatten med Sverigedemokraterna*, Stockholm 2009, s. 9–21; Gardell 2010, kapitel 9.
- 47 Nonna Mayer »Transformations in French anti-Semitism«, i *International Journal of Conflict and Violence*, vol 1 2007, s. 58; Dominique Reynié, »Antisemitic Attitudes in France. New Insights«, Fondapol/AJC 2014, <http://www.fondapol.org/wp-content/uploads/2015/03/Anti-Semitic-Attitudes-in-France-New-Insights-20151.pdf> (hämtad 2017-04-29); Günther Jikeli, »Antisemitic Attitudes among Muslims in Europe: A Survey Review 2015«, http://isgap.org/wp-content/uploads/2015/05/Jikeli_Antisemitic_Attitudes_among_Muslims_in_Europe1.pdf (hämtad 2017-04-10); ADL Global 100. 2015 Update in 19 Countries, New York 2015, <http://global100.adl.org/public/ADL-Global-100-Executive-Summary2015.pdf>; Wilhelm Heitmeyer, »Antisemitischer Vorfall an Berliner Schule Muslimische Jugendliche haben häufiger antisemitische Einstellungen als deutschstämmige« i *Tagesspiegel* 2017-04-04. För en kritisk diskussion av Reynié, se Nonna Mayer, »Il faut parler d'antisémitisme avec rigueur« En savoir plus sur http://www.lemonde.fr/idees/article/2014/12/05/il-faut-parler-d-antisemitisme-avec-rigueur_4535515_3232.html#JP98Ggu56ocKZKCM.99 (hämtad 2017-04-28); För svenska förhållanden, se Herrnik Bachner & Jonas Ring, *Antisemitiska attityder och föreställningar i Sverige*, Stockholm 2006, s. 76, 103; Forum för levande historia, *Den mångtydiga intoleransen. En studie av gymnasiungdomars attityder läsåret 2009/2010*, Stockholm 2010, s. 8, 90; Pieter Bevelander, Mikael Hjerm & Jenny Kiiskinen, »The Religious Affiliation and Anti-Semitism of Secondary School Swedish Youths: A Statistical Analysis of Survey Data from 2003 and 2009«, IOZA Discussion Paper No. 7218, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, 2013 <http://ftp.iza.org/dp7218.pdf>
- 48 Juliane Wetzel, *Moderner Antisemitismus unter Muslimen in Deutschland*, Wiesbaden 2014; Rich 2016; Jikeli 2015. För svenska exempel, se »Mustafa-affären – eller hur legitimering av judehat blev 'kamp mot antisemitism'«, <http://skma.se/blogg/2013/06/mustafa-affaren-eller-hur-legitimering-av-judehat-blev-kamp-mot-antisemitism/>; »Judehat i debatten om Gazakrisen. En dokumentation av antisemitiska kommentarer på Stefan Löfvens Facebooksida«, <http://skma.se/blogg/wp-content/uploads/Judehat-i-debatten-om-Gazakrisen-SK-MA-16072014.pdf>; »Judehat i debatten om Gazakrisen - del 2. En dokumentation av antisemitiska kommentarer på Mikael Wiehes Facebooksida«, <http://skma.se/blogg/wp-content/uploads/Judehat-i-debatten-om-Gazakrisen-del-2-Wiehes->

- FB.pdf (samtliga hämtade 2017-04-11); Inti Chavez Perez & Nedjma Bouche-loukh, »Moské säljer judefientligt material«, Sveriges Radio 2005-11-27.
- 49 Werner Bergmann, »Antisemitismus im Rechtsextremismus«, <http://www.bpb.de/apuz/28769/antisemitismus-im-rechtsextremismus?p=all> (hämtad 2017-04-07); Armin Pfahl-Traughber, »Antisemitismus im Islamismus. Ideengeschichtliche Bedingungsfaktoren und agitatorische Erscheinungsformen«, <http://www.bpb.de/politik/extremismus/islamismus/36356/antisemitismus-im-islamismus> (hämtad 2017-04-08); Wolfgang Benz & Juliane Wetzel (Hrsg.), *Antisemitismus und radikaler Islamismus*, Essen 2007.
- 50 Greg Botelho, »Israeli PM Benjamin Netanyahu criticized for saying Holocaust was mufti's idea, not Hitler's« <http://edition.cnn.com/2015/10/21/middleeast/netanyahu-hitler-grand-mufti-holocaust/index.html> (hämtad 2017-04-27).
- 51 Den kanske mest kända företrädaren dessa tankegångar är Gisèle Littman, mera känd under pseudonymen Bet Yeór, författare till *Eurabia: The Euro-Arab Axis*, Fairleigh 2015. En annan ledande företrädare för CJ-rörelsen är Pamela Geller, som bland annat hävdar att islam är världens mest antisemitiska och folkmordsbenägna religion; »NY Times Con Job: 'Daisy Khan Had Never Seen So Many Jews In Her Life.'«; AtlasShrugs.com (hämtad 2013-11-26). AtlasShrugs var namnet på Gellers blogg. Nu leder den adressen till Geller Report <http://pamelageller.com/>.
- 52 Monika Schwarz-Friesel & Jehuda Reinharz, *Inside the Antisemitic Mind. The Language of Jew-Hatred in Contemporary Germany*, Waltham Mass. 2017; Rich 2016; Community Security Trust, *Antisemitic Discourse in Britain 2014*, London 2015; Community Security Trust, *Antisemitic Incidents. Report 2015*, London 2016; Community Security Trust, *Antisemitic incidents. Report 2016*, London 2017; Juliane Wetzel, »Antisemitismus in Europa. Zwischen Tradition und Einwanderung – neue Tendenzen und alte Diskussionen« i Hanno Loewy (Hrsg.), *Gerüchte über die Juden. Antisemitismus, Philosemitismus und aktuelle Verschwörungstheorien*, Essen 2005. För svenska förhållanden, se Henrik Bachner »Vorstellungen von jüdischer Macht, Manipulation und Verschwörung im aktuellen Antisemitismus in Schweden« i Stefanie Schüler-Springorum (Hrsg.), *Jahrbuch für Antisemitismusforschung* 23, Berlin 2014; densamme »Europas mörka sommar. Antisemitism i skuggan av Gazakriget«, <http://skma.se/blogg/2014/10/europas-morka-sommar-antisemitism-i-skuggan-av-gazakriget/> (hämtad 2017-04-10).
- 53 Andreas Zick & Beate Küpper, »Antisemitism i Europa. Resultat från studien Group-focused Enmity« <http://skma.se/blogg/2011/06/antisemitism-i-europa-resultat-fran-studien-group-focused-enmity/> (hämtad 2017-04-29); Andreas Zick, »Empirical Observations on Antisemitic Enmity in Europe«. SKMA konferens Stockholm 10/11 2015; <https://vimeo.com/145393097>.

- 54 Moishe Postone intervjuad av Martin Thomas 2010; <http://www.workersliberty.org/story/2010/02/05/zionism-antisemitism-and-left> (hämtad 2017-03-22). Postones beskrivning är en uppdaterad version av antisemitismen som »den dummes socialism«, som det formulerades i slutet av 1800-talet av August Bebel, en av den tyska socialdemokratins grundare.
- 55 Henrik Bachner, »Europas mörka sommar. Antisemitism i skuggan av Gazakriget«, <http://skma.se/blogg/2014/10/europas-morka-sommar-antisemitism-i-skuggan-av-gazakriget/> (hämtad 2017-04-20); Bachner 2017.
- 56 Andreas Malm, *Hatet mot muslimer*, Stockholm, 2010, s. 388 ff; Gardell 2010, s. 226 ff.
- 57 Malm 2010, s. 388 ff. För en kritik av Malms position, se Jonathan Lehman, »Selektiv antirasism. Andreas Malm försöker trola bort antisemitismen«, *Dagens Nyheter* 2008-03-13.
- 58 Se exempelvis »Socialdemokrater för tro och solidaritet spär på oklarhet om antisemitisk ledare« och »Tro & politik (Broderskap) ser judisk konspiration bakom europeisk rasism«, <http://skma.se/> (hämtad 2017-04-29); »Antirasismens antisemitismproblem«, <http://skma.se/blogg/2015/09/antirasismens-antisemitismproblem/> (hämtad 2017-04-17).
- 59 Yaakov Ariel, »It's all in the Bible': Evangelical Christians, Biblical Literalism and Philosemitism in our time« i Jonathan Karp & Adam Sutcliffe (eds.), *Philosemitism in History*, Cambridge & New York 2011, s. 26.
- 60 Peter Wolodarski, »Det finns en gräns för både SD och Donald Trump«, *Dagens Nyheter* 2016-10-16, <http://www.dn.se/ledare/peter-wolodarski-det-finns-en-grans-for-bade-sd-och-donald-trump/>; Niklas Orrenius, »Den leende nationalismen«, *Dagens Nyheter* 2014-12-14, <http://www.dn.se/val/nyval-2015/den-leende-nationalismen/>; Dana Milbank, »Anti-semitism is no longer an undertone of Trump's campaign. It's the melody«, *Washington Post* 2016-11-07, https://www.washingtonpost.com/opinions/anti-semitism-is-no-longer-an-undertone-of-trumps-campaign-its-the-melody/2016/11/07/b1ad6e22-a50a-11e6-8042-f4d111c862d1_story.html?utm_term=.94c2b2794082 (samtliga hämtade 2017-04-20).
- 61 Malm 2010, s. 288 ff.
- 62 Elin Sørsdahl & Alf Ole Ask, *Marine Le Pen og høyrepopulismen i Europa*, Oslo 2017, s. 97–127; Daniel Poohl, »Front Nationals nya ledare i kontrovers efter förintelseförnekande uttalande« http://expo.se/2017/front-nationals-nya-ledare-i-kontrovers-efter-forintelsefornekande-uttalande_7343.html (hämtad 2017-04-28).
- 63 Sørsdahl & Ask 2017, s. 97 ff.

- 64 Joe Mulhall, »Leading European Anti-Muslim Activist Denies the Holocaust«, <http://hopenothate.org.uk/2017/04/25/leading-european-anti-muslim-activist-denies-holocaust/> (hämtad 2017-05-25).
- 65 *Service de Protection de la Communauté Juive*, SPCJ 2016, s. 27. Undersökningen utgår dels från SPJC:s statistik, dels från statistik från det franska inrikesministeriet.
- 66 Community Security Trust 2016, s. 35.
- 67 *Service de Protection de la Communauté Juive*, SPCJ 2016, s. 27; Community Security Trust 2016, s. 35; Brottsförebyggande Rådet, BRÅ 2016; Bachner 2014.
- 68 Det finns exempelvis årliga tyska studier av antisemitism, World Value Surveys m fl – men här finns också Pew Research Centers stora studie av skillnaderna mellan olika muslimska länder; Pew Research Center, July 2016, *Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs Sharp ideological divides across EU on views about minorities, diversity and national identity*, Report, <http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/2/2016/07/14095942/Pew-Research-Center-EU-Refugees-and-National-Identity-Report-FINAL-July-11-2016.pdf> (hämtad 2017-04-22). Se även European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) återkommande rapporter om antisemitism i EU-länderna, den senaste från 2016: *Antisemitism. Overview of data available in the European Union 2005–2015* (hämtad 2017-04-22), <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/antisemitism-overview-data-available-european-union-2005-2015>.
- 69 Heléne Lööw, »Det finns antisemitism, men inga antisemiter«, i Lars M. Andersson & Karin Kvist Geverts (red.) *Tankar i »Judefrågan«. Nedslag i den svenska antisemitismens historia*, Uppsala 2018 (under utgivning).
- 70 Carol Ann Reed, »The Omission of Anti-Semitism in Anti-Racism«, i *Canadian Women Studies Les Cahiers de la Femme*, Vol 14 nr 2, s. 68-71; By John-Paul Pagano, »Anti-Racism Erases Anti-Semitism«, *Tablet* 2016-07-21.
- 71 Ella Habiba Shohat. Se t. ex. »Reflections By an ARAB JEW«; http://www.bintj-beil.com/E/occupation/arab_jew.html (hämtad 2017-04-29).
- 72 David Duke, »It is Not 'White Privilege' – It is 'Jewish Privilege!'«, <http://david-duke.com/white-privilege-jewish-privilege/> (hämtad 2017-04-28).
- 73 Christoph Nonn, *Antisemitismus*, Darmstadt 2008, s.110 ff; Avsaknaden av demokrati, kvinnans svaga ställning tillsammans med det utbredda konspirationstänkandet är de tre viktigaste förklaringarna till problemen i den arabiska världen enligt Arab Human Development Reports (AHDR), United Nations Development Programme, se <http://www.arab-hdr.org/>
- 74 För ett utförligare resonemang om översättningsproblematik och olika rasismer, se

Anders Hellström, *Rasist? Inte jag. Om rasismer – en begreppsinventering*, Stockholm 2016. Se även Sven Anders Langes röjning i begreppsdjungeln i *Reflexioner kring rasism*, Stockholm 1992.

- 75 Att föreställningarna spreds visade redan Åke Holmberg, men vad innebär det? Åke Holmberg, *Världen bortom västerlandet*, I & II, Göteborg 1988.
- 76 Se Daniel och Jonathan Boyarin, *Jews and Other Differences: The New Jewish Cultural Studies*, Minneapolis 1997. En annan forskare med postkoloniala utgångspunkter som behandlat antisemitism i relation till islamofobi etc är ovannämnda Ella Habiba Shohat. Ytterligare ett intressant forskningsprojekt är Rezz Zia-Ebrahimis »When the Elders of Zion relocated in Eurabia: Conspirational Racialisation in Antisemitism and Islamophobia«. *Ethnic and Racial Studies* gav också 2013 ut ett temanummer om antisemitism och islamofobi; *Ethnic and Racial Studies* 2013, vol. 36, no. 3.
- 77 Andreas Zick & Beate Küpper, »Antisemitism i Europa. Resultat från studien Group focused Enmity«, *SKMA nyhetsbrev*, juni 2011; Andreas Zick, Beate Küpper & Andreas Hövermann, *Intolerance, Prejudice and Discrimination. A European Report*, Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung 2011.
- 78 *Hatbudskap och våldsbejakande extremism i digitala miljöer*, FOI rapport 2017.